

Postoje většinové společnosti k „cizincům“ a jejich utváření v kontextu lokálních mezi-etnických kontaktů: konviviální interakce, diskurzivní praktiky a strukturální podmíněnosti

Klára Fiedlerová, Luděk Sýkora

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Centrum pro výzkum měst a regionů

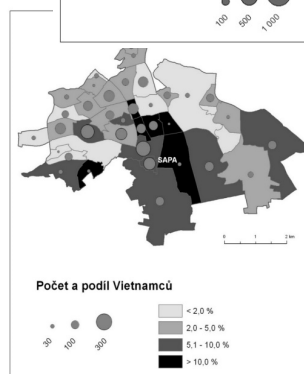
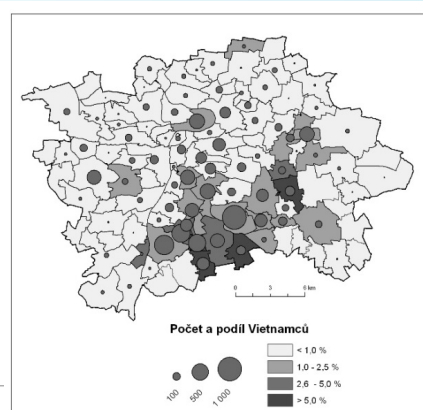

Konference České sociologické společnosti 2017

Praha Libuš – vznikající multikulturní lokalita

- **největší rezidenční koncentrace** Vietnamců v Praze (průměrné zastoupení 0,9%)
- v Praze Libuši 9% Vietnamců, 871 osob dle SLBD 2011
- **skutečná přítomnost Vietnamců je vyšší** – vietnamské obchodní a kulturní centrum Sapa
- **lokalita není sociálně deprivovaná** - socio-ekonomicky rozmanité obyvatelstvo

Konference České sociologické společnosti 2017

- **malé socio-ekonomické rozdíly** mezi Vietnamci a Čechy (vnitřní sociálně-ekonomická diference Vietnamců)
- **příležitosti pro interakci a vyšší vystavení běžné interakci s většinovou společností** - nízká segregace, spíše prostorové rozptýlení na úrovni bytových domů a ulic, ve školství
- **částečná funkční provázanost** - podnikání Vietnamců pro lokální trh
- **částečná odlišnost v denních rytmech** – zapojení Vietnamců na pracovním trhu, mladší demografická struktura
- **spíše negativní mediální zobrazování Vietnamců** v Praze-Libuši - zejména s ohledem na areál Sapa
- **krátká zkušenost zahraniční imigrace** - strach z nově příchozích migrantů

**NECHCEME
V PRAZE
MALOU HANOJ!**

**Proti Vietnamcům
chtějí založit
domobranu**

Konference České sociologické společnosti 2017

Zaměření výzkumu

- Součást výzkumů o segregaci a každodenním soužití v Praze-Libuši
- Cílem výzkumu soužití - mechanismy **vzniku pozitivních vazeb** (konviviality) a **mezi-etnických konfliktů**
- Důraz kladen na
 - **rozmanitost zkušenosti majority**
 - témata (sousedské vztahy, proměna lokality, bezpečnost)
 - sociální skupiny (sociální status, věk, gender, lokální zakořeněnost)
 - místa (bydlení, školy, obchody, restaurace, veřejný prostor)
 - vztah a rozdíl mezi **reálným kontaktem** a **diskurzivními reprezentacemi** mezi-etnických vztahů

Konference České sociologické společnosti 2017

každodenní multikulturalismus

konvivialita a konflikt

- **Každodenní multikulturalismus (Amin, 2002, Gilroy 2004, Keith 2005, Sandercock 2006):** mezi-etnické setkávání a vyjednávání etnických rozdílů
- **Nová místa multikulturalismu (Neal a kol. 2014, Kesten a kol. 2011, Hickman 2008, Robinson a kol. 2007) – horší přijetí cizinců** (nedostatek kontaktu, zkušeností a informací), negativní mediální obraz a politický diskurz dominuje v interpretaci soužití)
- **Konvivialita** - běžné zdvořilé a přátelské interakce
 - „So-called convivial encounters in urban neighborhoods are believed to have socially and culturally transformative effects on ethnic differences as they emerge out of intersecting socio-spatial influences that are more complex and nuanced than the abstract and fixed versions of national belonging“ (Clayton, 2009).
 - lze předpokládat, že větší sociální **kontakt a prohloubení zkušenosti** s migranty povede k větší **toleranci** a **respektu k etnické jinakosti**
- **Rasismus, předsudky a stereotypy**, nebo praktický orientalismus a othering (Valentine, Simonsen, Dwyer apod.)
- v běžných interakcích může docházet k **posilování etnických hranic** a etnické fragmentaci

Konference České sociologické společnosti 2017

Výzkum: přístup a metody

- **rozhovory s obyvateli – rozmanitost** podle místa bydliště, věku, vzdělání, ekonomické aktivity, genderu, doby strávené v lokalitě, atd.
- **dotazování ve veřejném prostoru a semi-veřejném prostoru** (ulice, restaurační zařízení, obchody, klub důchodců)
- **polostrukturované individuální** (22 osob) a **skupinové rozhovory** (cca 48 osob) s dětmi na hřištích, důchodci v klubu, pejskaři, návštěvníky restauračních zařízení, apod.
- Zjišťovány **názory a postoje**:
 - kvalita života v lokalitě
 - zkušenosti interakce s vietnamskými Libušany
 - Vietnamci obecně
 - proměny, které Vietnamci přinesli do lokality

Konference České sociologické společnosti 2017

- **Vietnamci vnímáni jako uzavřená, početná, rostoucí komunita, obavy z její dominance**
- **nepříznivý vývoj MČ Praha Libuš** v důsledku stěhování Viet. (horší mediální obraz lokality, snižující se ceny nemovitostí, nová výstavba viet. investorů)
- **zatěžování místních zdrojů** (intenzita dopravy kvůli Sapě, zabírání míst ve školkách, skupování zboží v supermarketech, zabírání pracovních příležitostí)
- **kriminalita a sociálně-patologické jevy** (drogy, herny, gamblerství, padělání zboží, daňové úniky)
- **zhoršení kvality sousedských vztahů** (hluk – ranní hodiny, slavení svátků, pachy z jídel, netřídění odpadu, varny v bytech)

- narativy reprezentující otevřenost majority **více skryty – často odkrývány až v průběhu rozhovoru**
- zejména zdůrazňovány **povahové a kulturní rysy Vietnamců** (pracovitost a slušnost – „podrží dveře“, „usmějí se“, pilnost a školní výsledky dětí)
- **vietnamské večerky** – dlouhé otvírací hodiny, kvalitní ovoce a zelenina
- častá také **neviditelnost až lhostejnost** vůči **etnické rozmanitosti** (Vietnamci nespojování ani s negativními, ani pozitivními emocemi)

- v Libuši **dominuje letmá interakce** v místech bydliště, obchodech, dopravě, parcích, školách apod.
- s výjimkou dětí **bez hlubších přátelských vazeb**

Konference České sociologické společnosti 2017

vietnamské večerky a obchody

*“Nakupujeme u Vietnamců, mám s nimi pragmatický vztah (...)
Moje zkušenost je poměrně pozitivní. Chovají se slušně, jsou
pracovití, jejich malé obchody jsou dobré, jsou úžasní.”*

(muž, 44, vyučen, ekonomicky aktivní, starousedlík)

*“Nejvíce přicházím do kontaktu s prodáváči. Jsou velmi nápomocní.
Každý den mluvím s paní, co prodává v trafice, je Vietnamka.”*

(žena, 62, vyučená, v důchodu, starousedlík)

„Podle mě mají dobrou zeleninu, tyhle malé krámký jsou dobrá věc.“
(žena, vysokoškolské vzdělání, ekonomicky aktivní, starousedlík).

základní školy

- nepřímá zkušenost interakce dětí + populární stereotypy

Konference České sociologické společnosti 2017

bydliště

- **dominance pozitivních zkušeností**, místy vnímáno narušování standardů soužití (pachy z jídel, hluk, apod.)
- **snaha o komunikaci nedorozumění** a vyjít se sousedy

“Máme Vietnamské sousedy, kteří žijí v našem domě (...) nemáme s nimi žádné problémy. Udržují hezky zahradu. Mluvíme s nimi přes jejich syna. Když se mi něco nelíbí, vyřeším to přes něj. Vycházíme spolu slušně.”

(žena, důchodkyně, skupinová diskuze)

Areál Sapa

- „svět s vlastními pravidly“ - místo nebezpečné, špinavé a zanedbané
- spojován s daňovými úniky, padělky, porušování hygienických a bezpečnostních norem, násilnou kriminalitou, pěstírnami, pracovním vykořisťováním, existencí podzemního města
- negativní mediální diskurz, špatná percepce, někdy i vlastní zkušenost; spíše posiluje etnické hranice

“Byla jsem tam jednou, před rokem, nakupovat. Bylo to cizí město, město ve město, není to místo pro běžného člověka.”
(žena, střední věk)

Areál Sapa

- Navštěvován kvůli nižší cenám výrobků a služeb, dostupnost exotických potravin a asijské kuchyně

“Pravidelně tam nakupujeme, tak jednou měsíčně v obchodě co vypadá skoro jako Makro. Jednou jsme to počítali a ukázali se být asi o třetinu levnější.”

(muž, střední věk, vysokoškolské vzdělání, ekonomicky aktivní)

Konference České sociologické společnosti 2017

Sociálně rozmanité zkušenosti a postoje

- **vliv socio-ekonomických a demografických rozdílů** na vnímání a způsob reprezentace cizinců i schopnost zvládnání komunikace a kontaktu (věk, vzdělání, doba strávená v lokalitě)
- **děti** – utvářející se sociální pozice, více kontaktu s Vietnamci - největší otevřenost (u mládeže už rozmanité postoje)
- **vzdělanější dotazovaní** – vyváženější postoje, větší důraz na vzájemné porozumění

X

- **důchodci** – pocity nejistoty, strach ze změny, nedostatek kontaktu s Vietnamci
- **starousedlíci** – nostalgie, odmítání změny

“Bojíme se o budoucnost tohoto místa. Kupují tady nejenom byty, ale i luxusní domy, kde dřív žili Češi, které jsem znala. A kupují je hodně.” (žena, studentka, vš, starousedlík)

- **každodenní interakce má pozitivní vliv na soužití v Praze Libuši: reálné setkávání** ve večerkách, místech bydliště, školách je **převážně přátelské, zdvořilé, bezproblémové**
- **obavy a diskomfort** (spojené s relativní novostí situace, vnímaným úpadkem místa, strachem z cizinců apod.) **jsou součástí narativů o Vietnamcích spíše než reálné interakce**
- **přenos osobních pozitivních zkušeností z interakce** na mezi-skupinovou interakci mezi majoritou a Vietnamci **je omezený**
- **přetrvává významný vliv přejatých reprezentací** (mediální a populární diskurzy) a **sociálních pozic** (např. vyšší věk a silný vztah k místu je spojen s horším přijetím Vietnamců, zatímco nízký věk a vyšší sociální status spojen s vyšší otevřeností)